

ROMAN NIECZYPOROWSKI

ESTETYKA DWÓCH ŚWIATÓW

Henryk Struve *Wybór pism estetycznych* J. Sztachelska (wprov., wybór i oprac.) Universitas, Kraków 2010, 336 stron.

Stanisław Witkiewicz *Wybór pism estetycznych* J. Tarnowski (wprov., wybór i oprac.), Universitas, Kraków 2009, 342 strony.

Kilka lat temu Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas rozpoczęło z inicjatywy prof. Krystyny Wilkoszewskiej wydawanie serii *Klasyki Estetyki Polskiej*. Jednym z podstawowych zadań tego przedsięwzięcia stało się przypomnienie twórczości bardziej lub mniej znanych, a czasami wręcz zapomnianych polskich estetyków. Świetna koncepcja, rzetelne opracowania poszczególnych tomów pióra takich osobowości świata polskiej nauki, jak Teresa Kostyro, Alicja Kuczyńska, Anna Zeidler-Janiszewska, Teresa Pękala, Bohdan Dziemidok, Tadeusz Szkołut, Grzegorz Sztabiński oraz w każdym przypadku reprezentatywny dobór tekstów sprawiają, że serię tę uznać należy za jedno z najbardziej wartościowych przedsięwzięć naukowych ostatnich lat.

W ramach tego projektu ukazały się w ostatnim okresie dwa, zasługujące na uwagę, wybory pism estetycznych: Stanisława Witkiewicza (2009) oraz Henryka Struwego (2010). Zestawienie obu tych „klasyków polskiej estetyki” nie jest przypadkowe, gdyż koncepcje przez nich prezentowane wyraźnie się dopełniają. Mamy do czynienia z dwoma różnymi spojrzeniami na sztukę, z idealistyczną koncepcją Struwego i „realistyczną” Witkiewicza. Batację, jaką stoczyli ze sobą w ostatniej ćwierci XIX wieku – najbardziej burzliwą w historii polskiej estetyki – wygrał wówczas, jak wiemy, Witkiewicz. Dziś jednak, o ile postać Stanisława Witkiewicza jest w miarę znana, o tyle Henryk Struve jest prawie całko-

wicie zapomniany, stąd też idea przypomnienia jego pism estetycznych jest ze wszech miar godna zauważenia. Można by bowiem pójść w tym miejscu tropem prof. Zbigniewa Wójcika i zadać pytanie: co by było, gdyby Struve „pojawił się” jako krytyk sztuki nie na ziemiach polskich, lecz w Stanach Zjednoczonych, i nie w drugiej połowie XIX w., lecz sto lat później? Może cieszyłby się dziś międzynarodowym uznaniem? Bo przecież jego myśli nie tak daleko do ikonologicznej teorii Erwina Panofsky’ego. Może nie jest więc dziełem przypadku, że jakiś czas temu, w listopadzie 2009 roku, miała miejsce w Toruniu konferencja naukowa (w której piszący te słowa brał udział), odwołująca się w swoim przesłaniu do teorii Struvego¹?

Podstawową wartością omawianych tu wyborów jest przypomnienie i popularyzacja myśli estetycznej tych klasycznych dziś już polskich estetyków. Struvego w XX wieku prawie nie wydawano, a chociaż pisma Witkiewicza miały w tym względzie trochę więcej szczęścia, to obecnie są one już trudno osiągalne. Cieszy więc idea wydawnictwa, które podjęło się trudu „odkurzenia” osiągnięć dziewiętnastowiecznej estetyki polskiej (mimo wszystko zarówno Witkiewicz, jak i Struve to badacze jednak mocno osadzeni w myśli XIX wieku).

Wielką wartością omawianych edycji są w obu przypadkach świetnie napisane, rzetelnie udokumentowane, wnoszące nowe spojrzenie na problematykę wprowadzenia. Teksty autorstwa Józefa Tarnowskiego (Witkiewicz) i Jolanty Sztachelskiej (Struve) przynoszą, prócz niezbędnych wiadomości biograficznych, doskonale zarysowane tło historyczne, intelektualne podłoże naukowego sporu (Witkiewicz – Struve) oraz zgrabne rekapitulacje poglądów estetycznych obu „bohaterów”, a wszystko to okraszone krytycznym aparatem naukowym.

Reasumując, możemy stwierdzić, iż wydane przez Universitas w serii „Klasyki Estetyki Polskiej” krytycznie opracowane teksty Witkiewicza i Struvego w pełni zasługują na nasze uznanie.

Roman Nieczyporowski – e-mail: eik@iphils.uj.edu.pl

¹ Mowa tu o III Konferencji Naukowej Sztuki Nowoczesnej zatytułowanej *Szpetne w sztukach pięknych. Brzydota, deformacja i ekspresja w sztuce nowoczesnej*, która miała miejsce w CSW Znaki Czasu w Toruniu.